

mu se malokad i sasvim nepotpuno pisalo. Zna se uglavnom da je bio »eklektik«, običan majstor koji je učio od Adolfa Losa i završio tamo neku vilu Karma koju je učitelj započeo...

Ali njegovo je majstorstvo bilo one vrste kakvo su imale srednjovjekovne graditeljske radionice (Bauhütte) koje su stvorile katedrale. Naime, zagrebačko »lice« između dva rata velikim je dijelom upravo djelo Huga Ehrlicha, koji je gradu i sebi podigao spomenik kakav je nekad bila katedrala u srcu grada, jer mu je dao lice i izgled, odnosno samosvijest.

Monografiju o ovom graditelju, s iscrpnom kataloškom dokumentacijom, Žarko Domljan je napisao kao niz »konzervatorskih« studija o njegovim radovima poredanima kronološkim redom. Sintezu čovjeka i stila dobivamo u zaključku knjige, gdje na str. 225 stoji: »Sagledan u cjelini, Ehrlichov stvaralački put pokazuje se kontroverzan i krivudav kao i vrijeme u kojem je živio i stvarao. U toku svoje tridesetogodišnje projektantske prakse on je mnogo toga dodirnuo i iskušao i mnogo toga za sobom ostavio, prihvaćajući u kriznim trenucima uvijek ono što je bilo novo i smiono, što je bilo okrenuto budućnosti.« ...

Žarko Domljan dijeli djelatnost Huga Ehrlicha na faze, ne možemo ih sve nazvati razvojnim. To su vremenske i teritorijalne faze, s dvojnšću njegova stvaranja, to jest s problemskim i »pekunijarnim« aspektima (u stilsku analizu posljednjih Žarko Domljan se ne upušta). Pisac nam daje do znanja činjenice držeći se u komentaru strogog smisla naslova, on nam prikazuje djelatnost »arhitekta Ehrlicha«, a samo naznačuje njegove stilске ideje i determinante.

Ehrlich je određen u svom djelovanju već i samim porijeklom,

tradicijom »obiteljskog okvira« koji nam daje autor na bazi dokumenata i sjećanja suvremenika.

U studiji su predstavljene sve faze Ehrlichova graditeljstva, izvedeni i neizvedeni projekti (kod kojih se naročito razabiru Ehrlichove stvaralačke ideje). Pomoću njih spoznajemo da je najvrednija faza Ehrlichova rada ona u kojoj je surađivao, odnosno nastavio rad Viktora Kovačića. Projekti toga razdoblja odlikuju se tendencijom prevladavanja historicizma i povezivanjem s estetskom tradicijom u novim oblicima, što je latentno bilo sadržano u cijelom njegovu opusu.

marija planić lončarić

**planirana
izgradnja
na području
dubrovačke
republike**

tonko
maroević

Za svoga mnogostoljetnog trajanja Dubrovačka se Republika odlikovala iznimnom sustavnošću društvenog uređenja i posebnom promišljenošću prostorne organizacije. U zapisnicima vijeća i u ugovorima državne kancelarije sačuvana je dragocjena dokumentacija o upornoj brizi vlasti, odnosno vlastele, da osigura miran život na čitavom teritoriju te da omogući razvoj i napredak samoga Grada, obližnjih mjesta i pripadnih otoka i poluotoka. Ali još su nam dragocjenija svjedočanstva u prostoru, izravni tragovi drevnih zamisli i ostvarenja, emanacije poduzetnog i konstruktivnog duha starih Dubrovčana i znakovi života koji je protekao, ostavivši zidove i ljuštore gdje i danas rado boravimo i prema kojima odmjeravamo svoje postojanje.

Najrječitija nam je, dakle, građevna baština u kojoj opet naročito mjesto zauzimaju zgrade i objekti podizani u vrijeme velike ekspanzije Dubrovnika prema zaleđu i okolnim krajevima. Na početku četrnaestog stoljeća Republika zaposjeda poluotok Pelješac, potkraj istog stoljeća

širi se na Slansko primorje, a u prvoj četvrtini petnaestoga okupljuje Konavle s Cavtatom. Neposredno nakon posvajanja novi upravljači nastoje nametnuti svoj red i poredak u tim krajevima te se poduhvaćaju širokih akcija, u globalnim razmjerima čitave regije ili barem mikroregije.

Knjiga Marije Planić-Lončarić »Planirana izgradnja na području Dubrovačke Republike« bavi se ponajprije upravo navedenim razdobljem. Autorica je krenula od spoznaje da su Dubrovčani razvili uzorno metodičan sustav podjele vlasti na novostečenom teritoriju te da su u svojem gradskom Statutu među prvima u svijetu (još u trinaestom stoljeću) regulirali prava i obaveze što proizlaze iz kolektivnog iskorištavanja urbanog i agrarnog prostora. Zbog toga se moglo pretpostaviti da će i u svojoj gradogradnji, odnosno prilikom osnivanja seoskih zajednica, isto tako slijediti određena načela te ništa ne prepuštati stihijnom ili tzv. »organičnom« rastu. Potražila je na terenu argumentaciju i dokumentaciju za takvu hipotezu i dokazala da gotovo sve što je izgrađeno na dubrovačkom području u vrijeme njegove političke samostalnosti proizlazi iz jedinstveno provedene zamisli i strogo racionalne prostorne organizacije.

Osnovna je teza studije da je sam Grad, to jest Dubrovnik, poslužio kao model i uzor pri oblikovanju svih naselja u Republici. Međutim, taj grad drevnog postanka i složenog razvitka nije homogena cjelina i nema ujednačeno tkivo, pa je trebalo analitički izlučiti fazu i tipologiju podobnu za širenje i primjenu u promijenjenim uvjetima. Marija Planić-Lončarić s pravom je najveću pažnju posvetila izgradnji u 13. i 14. stoljeću, kad se stambeni i gospodarski sadržaji prvi put ujedinjuju unutar

jednog pravilnog, pravokutnog bloka, a isključila je mogućnost prethodne faze, karakterizirane još postupnom adicijom funkcija. Taj pravilni blok u alternaciji s duguljastim, također pravilnim nizom, poslužio je kao osnovna jedinica, ćelija izgradnje u »novim krajevima«, pa su svi drugi gradovi i naselja zapravo projekcija Dubrovnika u malom, njegova adaptacija u drukčijim prirodnim, prostornim i statusnim okvirima.

Komparativnim istraživanjem autorica je utvrdila specifičnosti dubrovačke izgradnje i planiranja te povukla paralele s ostalim evropskim, posebno talijanskim primjerima, a u prvom redu s venecijanskim urbanizmom. Proizlazi da je Dubrovnik najdosljednije provodio planski pristup prostoru, pa na ovom »sektoru« dobivamo još jedan dokaz koliko je bio civilizacijski razvijen i prožet suvremenim potrebama i pregnućima.

Posebna poglavlja radnje posvećena su pojedinačnim gradovima i naseljima, s tim da su u prvom dijelu obrađeni opći prostorni uvjeti, povijesne prilike i temeljne funkcije (od poljoprivrednih do obrambenih), dok su u drugom dijelu knjige pregledno prikazani glavni primjerci njihove stambene arhitekture. Najveća pažnja posvećena je problematici Stona i Malog Stona, budući da oni i danas najzornije pokazuju da su nastali u jedinstvenoj, domišljenoj akciji, sustavnoj građevnoj kampanji koja je uslijedila nakon kupnje Pelješca 1333. godine. Odvojeno je razmotrena izgradnja unutar gradske jezgre Dubrovnika, a odvojeno ona na području predgrađa Pile, dok su umjesna zapažanja o metodologiji planiranja fiksirana prilikom interpretacije Cavtata, Broca, Tumbe, Molunta i niza malih mjesta i sasvim malih naselja na Pelješcu kao što su Orebići, Potomje,

Trpanj, Ponikve, Dančanje, Županje selo, Hodilje, Golubinci, Podbuće i tako dalje. Mnogi od tih toponima po prvi put ulaze u hrvatsku povijest umjetnosti i kulturnu povijest, što je također i simptom demokratizacije naše znanosti, odnosno stručne sposobnosti da se i na tzv. »malom« materijalu uoče karakteristična povijesna i stilska kretanja. A baš ta i takva mjesta sa svojim sitnim rasterom možda najbolje otkrivaju domete i ograničenja dubrovačke »centralističke« prostorne politike i pokazuju svojevrstne vrijednosti nastale kao rezultat sprege i sinteze racionalnog planiranja, prirodnih uvjeta i zahtjeva svaki-danšnjeg života.

Knjiga »Planirana izgradnja na području Dubrovačke Republike« plod je relevantnog iskustva i sustavnog, oduševljenog proučavanja baštine jedne od naših umjetnički najvrednijih pokrajina. Ona sabire podatke i intuicije prethodnika — pionira u istraživanju prostorne povijesti kao što su L. Beritić, C. Fisković i M. Prelog — s rezultatima djelovanja mlađeg naraštaja povjesničara umjetnosti i arhitekata (okupljenih oko zagrebačkog Instituta za povijest umjetnosti) koji su empirijski »pročešljali« teren. Popraćena je analitičkom i egzaktnom arhitektonskom dokumentacijom koju je s pažnjom za tisak priredio I. Tenšek i bogato ilustrirana istodobno dokumentarnim i ambijentalno uvjerljivim fotografijama K. Tadića. A sam rad Marije Planić-Lončarić, svojom logikom, metodičnošću i jasnoćom, znači adekvatan i primjeren pristup specifičnoj i kvalitetnoj, a dosad slabo uočenoj građi, te predstavlja krunu višegodišnjih napora i nastojanja.